

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

a nagy-váradi, kassai és kolozsvári ügyvédi egyletek közlönye

Megjelenik minden kedden;
a „magy. jogászyülés“ tartama alatt naponként.
Előfizetési díj:
Félévre 6 ft., negyedévre 3 ft. o. ert.

Szerkesztői Iroda:
Üllői-ut 1-ső szám, II. emelet.
Kiadó-hivatal:
Egyetem-utca 4-dik szám alatt.

A kéziratok
bérmentve a szerkesztőhöz,
a megrendelesek
a kiadó-hivatalhoz intézendők.

TARTALOM: A hereditás iacens jogi természete. Dr. Farkas Lajos n.-szebeni kir. jogakad. ny. tanártól. — Jogirodalom. Dr. Dobránszky Péter, jog- és bolcsészettudor kir. jogtanártól. — Különfélék.
MELLÉKLET: Curiai határozatok.

A hereditas iacens jogi természete.

(Folytatása.)

III.

Tekintsük már most ezen, mint látszik figyelmünket mindenesetre megérdemlő jogi viszonyt, saját álláspontunkról.

Kétségtelennek látszik mindenekelőtt, hogy az örökösödési jog már természeténél fogva is, önmagában véve, a valamely személyiség körül consolidálódott vagyonnak annak halála utáni fenmaradását követeli; mint az egész jognak, úgy ennek is nép a természetes jogérzületében kell gyökereznie, és nem mesterkélten módon eszközöltetnie, mert ez annyi volna, mint az örökjognak tárgyat teremteni s ezt aztán a nép nemzeti jogtudalmában gyökerezőnek decretálni.

Hogy a hagyaték, mint vagyonegész tekintve, a halálset folytán eddigi urát elvesztvén és az örökös birtokbavétele által még újat nem nyervén, már a tiszta római jogforrásokban is egyelőre senki tulajdonát nem képezőnek vétetik: világosan kimondja a fr. 1. pr. D. de div. rer. 1, 8, hol Gaius mindenkétséget kizárólag így szól: — res hereditariae, antequam aliquis heres existat, nullius in bonis sunt; és fr. 1 pr. D. succ. ed. 39., 9, melyben hasonló értelemben nyilatkozik Ulpian: Successorium edictum idcirco propositum est, ne bona hereditaria secus sint domino diutius iacent, továbbá fr. 13. §. 5. D. quod vi aut cl. 43, 24: — quod eo tempore nemo dominus fuerit;*) vagyis, hogy az egyelőre uratlan, alanytalan dolog, res nullius, mely latin kifejezés a tárgy természetének tökéletesen megfelel. De kétségtelen dolog az is, hogy ezen időleges uratlanság a vagyonnak, mint olyannak jogi helyzetén mitsem változtat, azaz: nem válik az egymástól szétváló vagyonhalmazból, aggregatumná, hanem eddigi benső egységét megtartja, és a jog uralma alatt, melynek elismerése folytán létet nyert, marad: a hagyatéki adósságok tehát, bár az adós esetét (fr. 11. pr. D. de pec. const. 15. 5. fr. 9. D. de nat. foen. 22, 2), hasonlóképpen a hagyatéki követelések, ha a hitelező veszt el (fr. 3. §. 6. fr. 22. D. de neg. gest. 3. 5), még meg nem szűnnek, mert az uratlanság még nem jognélküliség, mit Javolenus a legvilágosabban fejez ki, mondván: „inter hereditarium servum et eum, qui proderelicto habetur, plurimum interest, quoniam alter hereditatis jure

retinetur; és fr. 38. D. destip. servt 45, 3. — nec potest relictus videri, qui universo hereditatis jure continetur.*) Ezt bizonyítja továbbá azon körülmény is, hogy akkor is, midőn e nézet még látszólagos ellennézet nélkül állott, azt hogy a hagyatéki dolgok foglalás tárgyát képezték volna, jogosan senki sem állithatta.***) Elismertetett tehát már kezdetben, hogy az elhunytnak jogai, mennyiben személyétől nem elválaszthatlanok, habár a meghatározott jogi alany hiányzik, fenmaradnak. Sabinus állítása is, hogy valamely hagyatéki követelésért kezeskedő a hagyaték birtokbavétele előtt is beperelhető „quia omni modo dare oportet“ (fr. 10. D. 36. 5) nem jelenthet egyebet, mint épen, hogy az uratlan követelés jogosultsága önmagában is fenáll, ugyszintén azon körülmény is, hogy a hagyatékhoz tartozó rabszolga nem instituáltathatott, jóllehet az „testamenti facti tempore nullius sit.“ (fr. 64. D. de her. inst. 28. 5.).

Azon felfogás, hogy a nyugvó hagyaték vagyonegész, „universitas rerum“, és így a római jogászok is azt csak annyiban nevezték uratlannak, a miként ez más valamely universitas dolgairól is elmondható (Arndts Pand. 465. §.), a fenebbi állítás lényegével nem ellenkezik, s azért ellene sem bizonyíthat. Az összdolgot (universitas rerum) ugyanis, mint egészet, épen csak az abban foglalt részek alkotják, melyek ha nem léteznének a vagyonegész sem létezhetnék, és nem különösen a hereditas iacens, mely Ihering fenebb említett állítása szerint is épen az által különbözik a „töbibi“ jogi személyektől, hogy az semmi egyéb, mint csak a miből áll, és „sie ist garnichts, wenn sie Nichts hat.“ Midőn a római jog a hereditas iacens, mint oly vagyonegész jelöli meg, mely a hagyatéki jogok és kötelezettségek összeségét foglalja magában, és ezeknek a nyugvás ideje alatt alanya: épen csak azon eredeti nézetnek ad ismét kifejezést, hogy a hagyaték egy időre nullius sit, azaz uratlan, alanytalan dolog. Ha az egyes részek p. a servus hereditarius, mint uratlan dolog létezhet, a nélkül, hogy pro derelicto vétethetnék, miért ne az egész, azaz a részek összességükben? De nem is azért nevezi a római jog azon részeket különösen a hereditas részeinek,

*) V. ö. még fr. 3. pr. D. pec. 15. 1; fr. 13. §. 2. D. ed leg. Aquil. 9, 2; fr. 6. D. expil. her. 47. 19; fr. 9. §. 1. D. j. d. 23. 3.

*) Így V. ö. még különösen fr. 11. pr. D. de pec. const. 13. 5, kifejezését: „debita pecunia constituta est.“ és fr. 10. D. ut. leg. 36. 3: „quia omni modo dari oportet legatum.“ Az idézett helyek alapján, mondja Brinz (Lehrb. d. Pand. 154. §.): „herrenlos ist noch nicht „rechtlos,“ sonst wären die res sacrae, da sie res nullius sind, rechtlos;“ hasonlóan Windscheid, Lehrb. d. Pand. 531. §. 5. j. Schirmer, Handb. d. r. E. br. 3 §.

**) Gaj. II. 52 – 58. §. V. ö. Brinz i. m. 58. §.

hogy talán ez által tegye tehességessé létezésüket, hanem főképp, hogy rámutasson, miként mint vagyont képezve jönnek jogilag tekintetbe, és másrésről azon érzettől is vezetve, mely, minthogy a vagyon, azaz: jogok és kötelmek összessége, természetes állapota nem az alanytalanság, vagy ha tetszik uratlanság, mindenképp ur, alany után néz.

Mindenesetre találhatni a római jogforrásokban oly kitételeket is, melyek első tekintetre azon meggyőződést kelthetik fel bennünk, hogy már a római jogászok is a nyugvó hagyatékban valamely képzelt személyiséget, alanyt fogadtak el („domini loco habetur hereditas“);*) leggyakrabban pedig azon concretebb, kifejezéssel, hogy a dominus, ki gyanánt a hereditas iacens „fungál“, az örökhagyó („hereditas personae defuncti vice fungitur“)**) és egy helyen, hogy az a jövőendő örökös***): de mindezek épen nem egyebek mint képletes kifejezések, kifejezései azon alanytalanság megszüntetési utáni vágnak, és egyuttal, mint helyesen jegyeztetett meg, azon kívánalomnak, mely a hagyatek általi szerzés bizonyos eseteinél a módzatok meghatározhatására nézve beállhatott. Ámbár ez itt is felesleges gondosság, mert annak ami valakit kell, hogy képviseljen, szükségkép már magának is kell léteznie. De mindezek távol állnak a Puchta-Scheurl-féle alanyalkotástól, s a források egyáltalában nem említik sehol, hogy a hereditas iacensnek valamely alanya lenne.****)

Hogy az u. n. gestio negotiorum, mely mindig bizonyos személy érdekét tételezi fel, a hered. iacensnél, daczára alany nélküliségének, lehetségesnek tartott, annak oka igen természetes. Mert igaz ugyan, hogy minden érdek tulajdonképen véve mindig valamely személyes indulatnak (affectus) alapszik, és ez a nyugvó hagyatéknál hiányzik (ezért az ügyeire nézve szokásos megkülönböztetés is: negotia hereditaria): de ki fogja tagadni, hogy az örökösnek, ki okvetetlen kikerül, nagyon is érdekeben áll, hogy a h. i. ügyei vitettek légyen?

*) fr. 15. pr. D. interr. 11, 1; fr. 1. §. 1. D. si quis test. lib. esse juss. 47, 4; fr. 13. §. 5. D. quod vi aut el. 43, 24; fr. 22. D. fidej. 46, 1; fr. 61. D. a. r. d. 41, 1; L. 9 C. depos. 4, 34.

***) p. fr. 116. §. 3. D. leg. et fidec. I; §. 2. J. her. inst. 2, 14.

****) fr. 22. D. de usurp. 41, 3; különösen határozottan fr. 24. D. de nov. 46. 2.

****) „Sofort halten auch wir für nicht ausgemacht, mondja e kifejezésekről Brinz, dass die römischen Juristen in diesen Vorstellungen etwas fingirt haben wollten; ist es Grundton derselben, dass die hereditas i. die Stelle eines dominus vertrete, so kann darin volle Wirklichkeit liegen. Denn wenn in Fällen, wo sonst ein dominus nothwendig ist, das Dasein einer her. iac. ausreicht, so kann man in Wahrheit sagen, dass die h. i. für einen dominus gelte, und wohl auch einmal abkürzend hinwerfen, dass sie domina sei, ohne deswegen die Grundanschauung zur Fiction zu verflüchtigen.“ (Pand. 154. §). De különben is közelebről tekintve a kérdéses szólásmódokat, személyiségről azokban szó se lehet; mert „persona“ nem fejez ki személyiséget. Ki nem ismeri a „persona servi“-t? Persona az emberi individuum külső alakját jelöli, színészt, ki bizonyos egyeniséget akar felmutatni, legszorosb értelemben pedig mint tudva az álarcot, melyet a színész ekkor használ. Personam alicuius sustinere, vicem personae alicuius sustinere, világosan valamely személy utánzását, azaz: látszólagos személyt. Midőn tehát ez a hagyatékban az örökhagyóhoz viszonyára alkalmaztatik, az által koránt sincs az mondva, hogy a hagyaték az elhunytat jogilag képviseli, legkevésbbé pedig annak halála vagy további életéről akar valamit mondani. Ha valaki egy elhunytat ruháját magára ölti, bizony ez által az még nem lesz élő, mondja Windscheid (Kritische Ueberschau I. k. 192. old.). V. ö. különben: Köppen i. m. 209—10 old. és Windscheid: Die actio d. r. Civilr. 236. old.

• Végre az annyit vitatott tétel: „heres quando-cumque adeundo hereditatem iam tunc a morte successisse depuncto intelligitur“ (fr. 45. D. de A. v. O. H. fr. 193. pr. D. de R. J.) sem foglal magában fictiót; nem az mondatik itt, hogy „a morte adisse intelligitur“ hanem hogy „successisse intelligitur“, azaz: az örökös csak az elfogadás után leend a hagyatéki dolgok tulajdonosa (fr. 8. D. de R. J.), a nélkül, hogy az elfogadásnak e tekintetbeni visszahatásáról itt szó volna.*)

(Folyt. köv.) •

Dr. FARKAS LAJOS,
n.-szebeni kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

Jogirodalom.

Államismerettan.

Irta: Dr. Pisztory Mór, győri kir. jogtanár stb.

(Megjelent Pesten, 1872. Aigner Lajosnál.)

(Vége.)

És így könnyen megeshetnék, hogy a szerző, ki pedig a „Legitimität“ elvét maga is gáncsolá, saját eszme-menetével akarata ellenére is egy oly törvényszerűségi elvet pengethet, melyet az erőszak karhatalma szuronyhegyen állíthat fel.

Még csak egy definitióra kívánok reflectálni.

„Viszonylagos népszám — a szerző szerint — a létközegnek aránya a lakosság számához.“ Ez egyszerűen nem áll; mert relatív népszám alatt minden vélemény különbség nélkül a népszám arányát bizonyos terület-nagysághoz, például 1 □ mértföldhöz ért tudomány és gyakorlat egyaránt.

Általános népszám pedig az állam egész területén élő emberek összege. Így: a 15.417,327, mely a magyar korona országában levő emberek összes száma, a t a l á n o s, a 2753 pedig, mely azt jelenti, hogy az említett korona országában 2753 lélek esik egy □ mértföldre, v i s z o n y l a g o s népszám.

Ezek szilárd fogalmi meghatározások, melyek körül véleményelágazások nem is lehetnek. A népszámot természetesen lehet a létközeghez is viszonyítani és még számos más dologhoz, de az eként nyerendő fogalom nem fogja azt jelenteni, a mit a forgalomban levő „viszonylagos népszám“ megkülönböztetésül az „általános népszámtól“ jelent.

A munka szövegének szerkezetére is vannak mondani valóim.

Nemcsak a munka szövege egészben, de az egyes szakaszok szövege is úgy jelenkezik előttünk, mint egy mozaikkép, mely tarkábbnál tarkább színű elemekből van összerakva, úgy, hogy a szervezet elemei nem folynak össze észrevétlenül egy tömör egészszé, hanem a forradás kiöltő helyei mindenütt mesterséges munkáról, nem pedig természetes fejleményről tanuskodnak. A szöveg ugyanis hemzseg idézésektől, polemizáló megjegyzésektől, történeti reflexióktól, melyeknek a szövegben, főképp tanulásra szánt tudományos munkáknál, helyök nem lehet. Mert ily munkákban — nézetem szerint — a t u d o m á n y, mint már az eszmék, fogalmak és elvek tusájából diadalmasan kikerült és határozottan megállapodott eredmény tárgyalandó.

E végből azonban szabatos fogalmi meghatározások, minden bonyodalmat kerülő elvi fejtegetések, a módszer következetes alkalmazása, a rendszer szerves keresztülvitele, a tudomány fogalmi, elvi történeti fejlődésének és irodalmának világosan folyó feltüntetése válik szükségessé.

A nézethullámok összetörőlaszolását szerte széjjel a szövegben annál kevésbbé vártuk, mert szerző előszavában határozottan biztat azon ígérettel, hogy megindított munkája II. kötetében az állam — és politikára vonatkozó elvek fejlődésének történetével egészen külön szándékozik irodalmunknak kedveskedni.

De ha már a vélemények harcza magával ragadta és kirántotta a szövegezés rendes kerékvágásából legalább — mint szokás és czélszerű — a források — és nézetekre nem a szövegben, hanem jegyzetekben kellett volna utálnia; ez által elkerülheté vala ama darabosságot, mely a szövegben nélkülözhetlen rendet összeszaggatá — úgy szólván rendetlené tette.

Csakhogy többet elő ne soroljak, a 12—17, 26—28, 69—71,

*) V. ö. Schirmer, Handb. dr r. Erbr: I. §. 3.